

YO‘L TRANSPORT HODISALARINING KELIB CHIQISH SABABLARI

Yunusov Ibrohimjon Nishanovich
Farg‘ona viloyati Quva tuman kasb-hunar
maktabining maxsus fan o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada asosan “Avtomobil-Haydovchi-Yo‘l-Piyoda-Muhit” tizimida hamda amaldagi me‘yoriy hujjatlarga keltirilgan 9 turdan iborat: to‘qnashuv, ag‘dirilib (to‘ntarilib) ketish, turgan transport vositasini urib ketish, to‘siqlarga urilish, piyodalarni bosib (urib) ketish, velosipedchini bosib (urib) ketish, aravani bosib (urib) ketish, hayvonlarni urib (bosib) ketish, boshqa qolgan yo‘l transport hodisasi kabi yo‘l transport hodisalari kelib chiqish sabablari ko‘rib chiqilgan hamda ularni oldini olish bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: avtomobil, haydovchi, yo‘l, piyoda, muhit, transport, yo‘l transporthodisasi, harakat xavfsizligi, harakat tezligi, to‘qnashuv, ag‘dirilib ketish, turgan transport vositasini urib ketish, to‘siqlarga urilish, piyodalarni bosib ketish, velosipedchini bosib ketish, aravani bosib ketish, hayvonlarni urib ketish.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasida 2018 yilda yangi yo‘llar barpo etish, transport-logistika infratuzulmasini yanada rivojlantirish, ko‘rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirish bo‘yicha quydagi ishlarni rejalashtirganligini ta’kidlab o‘tdi:

birinchidan, 180 kilometr uzunlikdagi temir yo‘llarni qayta tiklash va 200 kilometrdan ortiq temir yo‘llarni elektrlashtirish; ikkinchidan, Toshkent-Urganch-Xiva tezyurar poyezdi va Toshkent, Samarqand-Buxoro-Urganch-Xiva turistik poyezdi harakatini yo‘lga qo‘yish, Toshkent Janubiy vokzali hamda Xiva yangi vokzalini foydalanishga topshirish; uchinchidan, Buxoro-Miskin va Qarshi-Kitob temiryo‘l yo‘nalishlarini elektrlashtirish va Qarshi-Shaxrisabz yagi temiryo‘l tarmog‘ini qurish; to‘rtinchidan, Toshkent shahrida Sergeli va Yunusobod metro yo‘nalishlari, poytaxt atrofidagi katta halqa yo‘l bo‘ylab harakat qiladigan yerusti metrosi qurish borasidagi ishlarni jadallashtirish; beshinchidan, sifatli xizmat ko‘rsatish imkonini beradigan zamonaviy infratuzilmalar barpo etish orqali avtomobil yollari va temiryo‘l yo‘nalishlarida yirik tranzit yo‘llarini tashkil etish.

O‘zbekiston zamini tarixdan ma’lumki, savdo, iqtisodiy, madaniy aloqalar va Buyuk ipak yo‘li bo‘ylab shakllangan turli tsivilizatsiyalarni tutashtirib turuvchi markaz bo‘lib kelgan. Hozirgi globalashuv sharoitida Markaziy Osiyoning xalqaro tashuvlardagi ahamiyati to‘xtovsiz o‘sib bormoqda. Bu o‘rinda, birinchi navbatda, mintaqa etakchilaridan biri bo‘lgan O‘zbekistonning salohiyati yaqqol ajralib turadi.

Bugungi kunga kelib samarali tashuvlar tizimi iqtisodiy o‘sishning hal qiluvchi

omili ekani hech kimga sir bo'lmay qoldi. Transport tizimlari va kommunikatsiyalari Markaziy Osiyo orqali transosiyo va transevropa tashuvlarining asosidir. Dengizga chiqish yo'lining mavjud emasligiga qaramasdan, Markaziy Osiyoning qulay geografik joylashuvi unga qator qulayliklar tug'diradi.

O'zbekistonning Markaziy Osiyoning hal qiluvchi transport-tranzit tarmog'iga aylanishi uchun transport-kommunikatsiya infratuzilmasini modernizatsiya qilish va yangilash, mahalliy va xalqaro transport xizmatlari tarkibini diversifikatsiya etish, yangi transport yo'laklarini shakllantirish va rivojlantirish, transport xizmatlari sifatini oshirish va tannarxini kamaytirish talab etiladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida belgilangan inson va fuqarolarning asosiy huquqlari, erkinliklari va burchlari yo'llarda harakatni amalga oshirish, xavfsizligini ta'minlash jarayonida vujudga keladigan barcha ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Harakat xavfsizligini ta'minlash yo'nalishidagi me'yoriy hujjatlar O'zbekiston respublikasi Konstitutsiyasi talablariga muvofiq ravishda ishlab chiqilgan.

Avtomobil yo'llarida, shahar ko'cha va maydonlarida transport vositalarining normal harakat rejimining buzilishi oqibatida insonlar halok bo'lishiga, tan jarohati olishiga, shuningdek, transport vositalariga va undagi yuklarning zarar ko'rishiga, yo'ldagi sun'iy inshootlarning zararlanishiga yoki boshqa turdagi moddiy zararlar yetkazishga sababchi bo'luvchi halokatlarga yo'l-transport hodisasi deyiladi. Bu ta'rifga ko'ra yo'l-transport hodisasida ikkita omil bo'lishi tavsiflidir, bular: insonlarning o'limi, tan jarohati yoki katta miqdordagi moddiy zarar, shuningdek, biron-bir transport vositasining harakatda bo'lishidir.

Yo'l harakati to'g'risidagi Qonunda quyidagi asosiy tushunchalar qabul qilingan:

Yo'l transport vositalari qatnovi uchun qurilgan yoki moslashtirilgan va xuddi shu maqsadda foydalaniladigan er mintaqasida yoxud sun'iy inshoot yuzasi; Yo'l harakati odamlar va yuklarning transport vositalari yordamida yoki bunday vositalarsiz yo'llar doirasida harakatlanish jarayonida yuzaga keluvchi vositalar majmui; Yo'l harakati qatnashchisi yo'l harakati jarayonida transport vositasining haydovchisi, yo'lovchisi yoki piyodalar tariqasida bevosita ishtirok etayotgan shaxsga aytiladi; Yo'l harakati xavfsizligi yo'l harakati qatnashchilarining yo'l-transport hodisalarini va ularning oqibatlaridan himoyalanganlik darajasini aks ettiruvchi yo'l harakati holatiga aytiladi; Yo'l-transport hodisasi yo'lda harakatlanayotgan loaqal bitta transport vositasi ishtirokida sodir etilib, odamlar o'limi yoki ularning sog'lig'iga zarar etishiga, transport vositalari, yo'l inshootlari, yuklarning shikastlanishiga yoki boshqa tarzda moddiy zarar etkazilishiga sabab bo'lgan hodisaga aytiladi; Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash yo'l-transport hodisalarining yuzaga kelish sabablarining oldini olishga, bunday hodisalar oqibatlarining og'irligini engillashtirishga qaratilgan faoliyatga

aytiladi; Transport vositasi odamlarni, yuklarni tashishga yoki maxsus ishlarni bajarishga mo'ljallangan qurilmaga aytiladi.

Avtomobil yo'llarida insonlar tomonidan boshqariladigan turli xildagi mexanik va mexanik bo'lmagan transport vositalari, harakatlanayotgan (yoki harakatda bo'lmagan) piyodalar majmuidan iborat murakkab dinamik tizim mavjuddir. Bu tizimni yo'l harakati deb ataladi.

Avtomobil transporti ishini, haydovchi mehnatini, yo'ldagi transport vositalarining va piyodalarning harakatini tashkil etishni bir biridan farqlash lozim. Birinchi ikki masala bilan asosan avtokorxonalar, keyingisi bilan esa yo'l xo'jaliklari, Yo'l harakati xavfsizligi organlari va hokimiyat vakillari shug'ullanadilar.

Avtomobil yo'llarida insonlar tomonidan boshqariladigan turli xildagi mexanik va mexanik bo'lmagan transport vositalari, harakatlanayotgan (yoki harakatda bo'lmagan) piyodalar majmuidan iborat murakkab dinamik tizim mavjuddir. Bu tizim yo'l harakati deb ataladi.

Avtobuslar to'xtab yo'lovchi tushirish yoki ortib ketishlari uchun maxsus avtobus bekatlari bilan jihozlash zarur. Ko'channing o'rta polasidan haydovchilarning tartibsiz harakatlanishi, yo'l qatnov qismining duch kelgan joyidan harakatlanishi, haydovchilarning qatnov qismidagi yo'l belgi chiziqlariga amal qilmasliklari natijasida yo'l transport hodislari ro'y bermoqda ushbu holatni oldini olish maqsadida qatnov qismidagi 1.3 –to'rt undan ortiq harakatlanish bo'lagi bo'lgan yo'llarda qarama-qarshi yo'nalishdagi transport vositalari oqimini ajratuvchi chiziq o'rniga barer beton devorlarni qo'llash maqsadga muvofiq bo'ladi. Yuqoridagilarga haydovchilar, piyodalar va piyoda bolalar amal qilishsa har xil baxtsiz hodisalarni oldini olgan bo'lamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi. – Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2018. – 80 b.
2. Азизов Қ.Ҳ. Ҳаракат хавфсизлигини ташкил этиш асослари. Дарслик. – Тошкент: 2009. - 267 бет.
3. Xolmatov U., Xolmatov S. YO 'L TRANSPORT HODISALARINIVUJUDGA KELISHIDA PIYODA VA PIYODA BOLALARNING O 'RNI //Science and innovation in the education system. – 2022. – Т. 1. – №. 6. – С. 8-15.
4. Xolmatov U. S., Umid o'g'li X. S. YO 'L TRANSPORT HODISALARINI VUJUDGA KELISHIDA "AVTOMOBIL-HAYDOVCHI-YO 'L-PIYODA-MUHIT" TIZIMINING AHAMIYATI //Journal of new century innovations. – 2022. – Т. 10. – №. 2. – С. 19-26.
5. Икромов Н. А., Холматов У. С., ўғли Холматов С. У. ҲАЙДОВЧИЛАРНИНГ ИШ ТАЖРИБАСИНИ ЙЎЛ ТРАНСПОРТ ҲОДИСАСИГА ТАЪСИРИНИ ЎРГАНИШ //Journal of new century innovations. –2022. – Т. 10. – №. 2. – С. 11-18.